

Meddelelser fra formanden:

Formanden:

I skrivelse af d.d. meddeler miljøministeren, at han ønsker i henhold til forretningsordenens § 19, stk. 4, at give folketinget en skriftlig

Redegørelse vedrørende den 3-årige forsøgsordning til nedbringelse af okkergener i vandløb.

(Redegørelse nr. R 12).

Eksemplarer vil blive omdelt, og redegørelsen vil blive optaget i Folketingstidende.

Redegørelsen vil komme til forhandling onsdag den 9. maj 1984.

Skriftlig redegørelse:

Miljøministerens redegørelse af 2/5 1984 vedrørende den 3-årige forsøgsordning til nedbringelse af okkergener i vandløb.

(Redegørelse nr. R 12).

Miljøministeren (Chr. Christensen):

Afvanding af visse arealer i Danmark, hovedsagelig i Jylland, kan medføre tilførsel af sure og jernholdige forbindelser til vandløb. Disse udledninger kan være til skade for plante- og dyrelivet i vandløbene og for de erhvervsmæssige, rekreative og miljømæssige interesser, der knytter sig til vandløbene. Ved lov nr. 57 af 18. februar 1981 om tilskud til nedbringelse af okkergener i vandløb blev der etableret en 3-årig forsøgsordning med henblik på

at gennemføre et kortlægnings- og undersøgelsesarbejde med henblik på at tilvejebringe grundlag for en mere permanent ordning og herunder bl.a. forbedre erfaringsgrundlaget om følgende tre punkter:

- Den præcise beliggenhed af de arealer, der ved afvanding antages at afgive så meget okker, at bekæmpelse er påkrævet.
- De forskellige okkerbekæmpelsesmetoders effektivitet, praktiske drift og omkostninger.
- Hvilke grænseværdier der skal fastsættes for jernforbindelser for at sikre, at recipientkvalitetsmålsætningen ikke tilsidesættes.

at gennemføre en midlertidig støtteordning, hvor der ydes fuld støtte til konkrete

okkerrensingsanlæg i forbindelse med almindelige landbrugsmæssige dræninger og afvanding.

Forsøgsordningen blev igangsat den 1. juli 1981 og udløber således den 30. juni 1984, men støtteordningen er blevet forlænget med et halvt år (lov nr. 160 af 11/4 1984) med henblik på at sikre fortsat støtte til okkerrensning, indtil folketinget har taget stilling til en eventuel fremtidig okkerordning. I forbindelse med folketingets behandling af loven om forlængelse af ordningen har jeg dog lovet at ville give folketinget en redegørelse om de indhøstede erfaringer i indeværende folketingssamling inden den ordinære 3 års periodes afslutning.

Som grundlag for min redegørelse foreligger nu en redegørelse udarbejdet af den i henhold til forsøgsordningen etablerede styringsgruppe.

Det er min opfattelse, at styringsgruppen har belyst de spørgsmål, der er stillet den ved forsøgsordningens begyndelse, og at den har redegjort for de indhøstede erfaringer, således at der nu er et godt grundlag for at tage stilling til, hvordan vi fremover på en rimelig måde kan sikre vore vandområder mod okkergener.

Det er min agt at fremsætte et lovforslag herom i løbet af efteråret, hvor folketinget vil få lejlighed til indgående at drøfte en fremtidig ordning. På indeværende tidspunkt mener jeg, at det vil være mest hensigtsmæssigt at begrænse sig til opklarende spørgsmål og til mere generelle betragtninger.

Jeg vil nu kort referere de indhøstede erfaringer og omtale de forslag, der er stillet af styringsgruppen.

Den præcise beliggenhed af de arealer, der ved afvanding antages at afgive så meget okker, at bekæmpelse er påkrævet, er søgt afklaret af en særlig arbejdsgruppe med deltagelse af eksperter fra bl.a. den kongelige veterinær- og landbohøjskole, Det danske Hedeselskab, Københavns universitet og Danmarks tekniske højskole.

Ud fra retningslinjer fra denne arbejdsgruppe har landbrugsministeriets arealkontor gennemført en jordbundskortlægning og Danmarks Geologiske Undersøgelse en undersøgelse af vandløbenes aktuelle vandkvalitet.

Den ved jordbundskortlægningen ud fra ca. 15.000 analyser gennemførte udskillelse

[Miljøministeren]

af ca. 255.000 ha okkerpotentielt areal i de fem af forsøgsloven omfattede amtskommuner er udført af landbrugsministeriets arealdatakontor efter retningslinier givet af styringsgruppen. Inden for dette areal på ca. 255.000 ha vil der inden for et areal på ca. 123.000 ha med stor sandsynlighed ske en okkerudledning som følge af en dræning eller en anden grundvandssænkning. Jordbundskortlægningen er gennemført for hele Jylland, idet de to sidste amtskommuner først afrapporteres i maj 1984.

I Danmarks Geologiske Undersøgelser kortlægning af vandløbenes vandkvalitet er der lagt vægt på at beskrive vandløbenes aktuelle jernbelastning og deres evne til at tåle en forøgelse af belastningen med surt og jernholdigt drænvand.

Jordbundskortlægningen er gennemført for hele Jylland, mens vandløbsundersøgelsen er gennemført for de fem af forsøgsordningen omfattede amtskommuner (Nordjylland, Viborg, Ringkøbing, Ribe og Sønderjylland).

Resultaterne fra disse kortlægninger vil ud over at udgøre det overordnede planlægningsgrundlag også være et nyttigt og nødvendigt instrument, når man fremover skal tage stilling til, hvilke problemer der kan forventes i forbindelse med en planlagt dræning. Samtidig vil resultaterne være nyttige og brugbare i forbindelse med landbrugsplanlægningen og recipientplanlægningen.

En række biologer har i samarbejde med Danmarks fiskeri- og havundersøgelser forskvandsfiskerilaboratorium og miljøstyrelsens forskvandslaboratorium gennemført en lang række undersøgelser i vandløb og i laboratoriet for at belyse, hvilke effekter okkerudledninger har på fisk, smådyr og plantevækst i vandløbene. Disse undersøgelser har givet klare sammenhænge mellem skadelige effekter og de koncentrationer af stoffer, som kommer ud i vandløbene ved okkerudledninger.

Der er således et godt udgangspunkt for, at jeg i overensstemmelse med miljøbeskyttelseslovens § 8 til vejledning for myndighederne kan fastsætte kvalitetskrav til overfladevand på dette område. Disse kvalitetskrav vil indgå i den amtskommunale recipientkvalitetsplanlægning.

Som led i forsøgsordningen er der afprøvet en række metoder til forhindring af ok-

kergener. Nogle af disse metoder er baseret på kalkning af jorden, andre på, at der foretages en rensning af drænvandet. Denne afprøvning er dels foretaget i forbindelse med konkrete drænprojekter, hvor der er ydet støtte til okkerbekæmpelse, dels ved specielt tilrettelagte eksperimentelle afprøvninger.

Det har vist sig, at den eneste metode, som for nærværende kan sikre okkerrensning med god effektivitet og sikkerhed, er anlæg til neutralisering og fældning af jernforbindelser ved hjælp af hydratkalk med efterfølgende bundfældningsanlæg. Disse anlæg er relativt kostbare og kræver daglig pasning.

Enkelte andre anlægstyper vil sandsynligvis kunne videreudvikles til at fungere tilfredsstillende. Disse metoder kan dog ikke anbefales i dag med rimelig sikkerhed.

Det har været et af hovedformålene med forsøgsordningen at hindre skadelige okkerudledninger fra drænprojekter, der er gennemført i forsøgsperioden. Dette er sket ved den pr. 1. juli 1981 etablerede midlertidige støtteordning, hvor staten yder fuld støtte til okkerforundersøgelser og okkerrensningsanlæg ved enkelte drænprojekter. Støtteordningen er for 5 jyske amtskommuner (Nordjylland, Viborg, Ringkøbing, Ribe og Sønderjylland) knyttet sammen med loven om tilskud til dræning og vanding, således at der ved alle dræninger, som er omfattet af ordningen, foretages en vurdering af, om der er behov for indgreb mod okkerudledning.

Det er lykkedes at etablere en administrativt praktisk ordning, der tillod en hurtig frasortering af det flertal af drænprojekter, der ikke kunne forventes at medføre okkergener i vandløb. Flertallet af landmændenes drænprojekter er således kun sinket ubetydeligt ved administrationen af ordningen.

Der er som følge af ordningen etableret 19 okkerrensningsanlæg, omfattende i alt 116 ha drænaireal. Dette svarer til 0,8 pct. af samtlige drænprojekter, der i forsøgsperioden er gennemført i de fem jyske amtskommuner. På grundlag af erfaringerne fra forsøgsperioden skønnes det, at der under forudsætning af samme drænaktivitet som hidtil vil være årlige drænonsker på ca. 1.000 ha inden for det ved kortlægningen afgrænsede okkerpotentielle område. Heraf vil der ligeledes på baggrund af erfaringerne fra forsøgsperioden være behov for indgreb mod okkergener på ca. 350 ha. Ved vurderingen af dette areal er

[Miljøministeren]

der ikke taget hensyn til, at recipientkvalitetsplanlægningen kan medføre, at indgreb ikke vil være nødvendige ved visse arealer, og at eksisterende lovgivning, bl.a. vandløbsloven, kan medføre, at der ikke bliver givet tilladelse til dræning af andre arealer – af grunde, som ikke behøver at have med okker at gøre.

Fra landbrugets side peges der på, at der er et potentielt drænbehov, der er meget større end erfaringstallene.

Styringsgruppen beskriver i sin redegørelse tre grundmodeller for, hvordan en fremtidig okkerordning kunne se ud. Alle modeller forudsætter, at det forud for projektering af et drænanlæg inden for de ved kortlægningen afgrænsede okkerpotentielle områder ved bestemte forundersøgelser konkret afgøres, om der er behov for indgreb mod okkerudledning. Erfaringerne fra forsøgsperioden viser nemlig, at der kun ved ca. en tredjedel af dræningerne inden for de okkerpotentielle områder kan være behov for indgreb. Omkostningerne til forundersøgelserne i forbindelse med et drænprojekt vil normalt andrage omkring 2.000 kr. for hele projektet. Disse omkostninger er små i forhold til merudbyttet ved dræningen. Derfor vil det kunne betale sig at gennemføre forundersøgelser for at indsnævre det område, hvor der er behov for indgreb i forbindelse med dræningen.

Den første model, som styringsgruppen beskriver, er en ordning, hvorefter der etableres drænforbud for de arealer, hvor der er behov for indgreb mod okkergener. Et direkte drænforbud kan på længere sigt indebære, at nogle tusinde hektarer landbrugsjord vil udgå af den almindelige drift.

Der er foretaget en vurdering af de økonomiske fordele og ulemper, som landbruget og andre vandløbsinteresser har ved vedvarende årlig dræning af 350 ha, som kan medføre behov for indgreb mod okkerudledninger. Disse beregninger er usikre, og der har heller ikke været enighed i styringsgruppen om beregningsgrundlaget. Det er dog mit indtryk, at fordelene for landbruget og ulemperne for andre vandløbsinteresser, næsten uanset hvordan man gennemfører beregningerne, opvejer hinanden. Der kan derfor ikke anføres vægtige afbalancerede samfundsmæssige grunde til, at der ikke skal gennemføres indgreb ved de dræninger, der vil forårsage okkergener i vandløbene.

Fra landbrugets side peges der dog på, at min forgænger som miljøminister i betænkningen over vandløbsloven har fremsat det synspunkt, at der »ydes erstatning til lods ejere eller andre, der lider tab ved regulering efter loven, og at udgiften til miljømæssige foranstaltninger, f.eks. okkerbekæmpelse, afholdes af det offentlige«.

Heller ikke jeg finder, at indgreb over for almindelige dræninger, som er nødvendige for at beskytte vandløbet mod unacceptable okkergener, bør ske uden støtte til rensningsforanstaltninger eller kompensation for forbud mod dræning.

Dette fører mig til de to andre ordninger, der er beskrevet af styringsgruppen.

Den ene ordning indebærer, at der kun kan drænes inden for de indgrebskrævende arealer, såfremt der etableres et okkerrensningsanlæg med hel eller delvis støtte fra det offentlige.

Såfremt der skal betales 100 pct. støtte til okkerrensning ved dræning af de indgrebskrævende 350 ha årligt, er det beregnet, at det årlige støttebehov vil være ca. 21 mill. kr.

Beregningerne viser, at okkerrensningsomkostningerne pr. ha er meget store ved drænprojekter, der kun omfatter et lille drænareal. Rensningsomkostningerne pr. ha falder imidlertid meget, når drænprojekterne omfatter større arealer. For at etablere et incitament for en mere koordineret okkerrensning kunne man sætte loft for støtten pr. ha ved 60.000 kr., svarende til fuld støtte til okkerrensning ved samlet dræning af 5 ha. Dette vil medføre et årligt støttebehov på ca. 15 mill. kr. Ved et loft for støtten pr. ha på 35.000 kr., svarende til fuld støtte for samlet behandling af 10 ha, skønnes det årlige støttebehov til ca. 11 mill. kr.

De her anførte støttebeløb til okkerrensning pr. ha kan forekomme meget høje i forhold til, hvad landbrugsjord i dag koster. Man kunne derfor overveje at begrænse støtten til okkerrensning til prisforskellen mellem købsprisen for et veldrænet areal og købsprisen for et tilsvarende areal, som ikke kan drænes og er i vandlidende stand. Gennemføres en sådan støtteordning, vil landmanden kun modtage fuld støtte til okkerrensning ved dræning af arealer, der er større end ca. 55 ha. Det skønnes, at det årlige støttebehov vil være på ca. 2 mill. kr.

[Miljøministeren]

Den tredje ordning, der er skitseret af styringsgruppen, indebærer, at der udbetales kompensation til de landmænd, der rammes af drænforbud, fordi dræningen medfører behov for indgreb over for okkergener.

En vanskelighed ved denne ordning er at begrænse kompensationen til de landmænd, der har et konkret dræningsønske.

Jeg tror, at det vil blive meget svært at finde et hensigtsmæssigt administrationsprincip, der tillader en bredere anvendelse af denne ordning.

På indeværende tidspunkt mener jeg derfor, at der i den fremtidige lovgivning bør lægges hovedvægt på støtte til okkerrensning. Jeg har endnu ikke taget stilling til, hvor meget det offentlige bør satse pr. hektar dræningsareal, men det er min helt klare indstilling, at de beløb, der maksimalt stilles til rådighed pr. hektar, ikke må kunne opfattes som urimelige i forhold til jordværdien. Hermed mener jeg, at beløbene som udgangspunkt ikke må være større end den værdiforøgelse, som jorden tilføres ved dræningen. Der bør derfor være et loft for den støtte, der kan udbetales til okkerrensning pr. hektar dræningsareal.

Et sådant loft vil som tidligere nævnt fremme, at der sker bedre koordinering ved dræning af små jordlodder, og forhåbentlig også fremme udviklingen af billige – men stadig sikre – metoder til okkerrensning.

Jeg er opmærksom på, at der vil blive vanskeligheder med at finde frem til støttens størrelse. Jeg er bekendt med, at landbrugets organisationer mener, at dræning kan forøge jordens værdi betydelig mere, end man skulle forvente, når man tager i betragtning, hvor få dræninger der faktisk gennemføres, til trods for at omkostningerne for landmanden efter statstilskud kun beløber sig til ca. 10.000 kr. pr. hektar.

På indeværende tidspunkt finder jeg det ikke på sin plads at komme med mere konkrete forslag til, hvordan den lovgivning, som folketinget skal tage stilling til i næste samling, skal udformes. Jeg vil være tilfreds med at modtage folketingets overordnede synspunkter, som vil være en vejledning for mig ved udarbejdelsen af et lovforslag, der har en rimelig chance for at vinde folketingets tilslutning.

Ud over de her omtalte ordninger til indgreb over for nye dræningsprojekter indstiller styringsgruppen til overvejelse, om der skal

etableres mulighed for at foretage foranstaltninger ved vandløb, der er blevet okkerbelastede af tidligere dræninger eller som følge af udledninger fra tidligere brunkulslejer, og hvor det af hensyn til natur- eller erhvervsinteresser er ønskeligt at sikre en hurtig forbedring af forholdene. Styringsgruppen nævner et beløb på 2 mill. kr. årligt til dette formål.

Fra dambrugerside skønner man, at erhvervet har årlige udgifter til okkerbekæmpelse på 13-14 mill. kr. Styringsgruppen mener, at man, specielt hvis der etableres støtte- eller kompensationsordninger til landbruget, også kunne overveje, om dambrugserhvervet skal have hel eller delvis kompensation for disse udgifter.

Endelig nævner styringsgruppen, at der til fortsat støtte til drift af okkerrensningsanlæg, der er etableret i løbet af forsøgsperioden, bør reserveres 300.000 kr. årligt.

Afslutningsvis vil jeg ikke undlade at give udtryk for min store tilfredshed med, at der nu endelig synes at være en løsning i sigte på et problem, som ikke bare har plaget mig i min ministertid, men som jeg ved også mine forgængere har følt tyngende, fordi det har været svært at finde frem til en model, som både miljøet og landbruget kunne være tjent med.

Den første sag på dagsordenen var:

1) Første behandling af lovforslag nr. L 164:

Forslag til lov om ændring af lov om begrænsning af lønstigninger og om ændring af takt- og dyrtidsregulering m.v. (Fortsat ændring af dyrtidsregulering).

(Fremsat 26/4 84).

Formanden:

Jeg skal efter ønske fastsætte taletiden til 15 minutter for ordførerne i første omgang. Der vil under denne sags behandling være adgang til at gøre mere principielle bemærkninger og omtale indhold af og baggrund for dagsordenens punkter 1-13.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Svend Auken (S):